

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
імені О.М. БЕКЕТОВА**

СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Ректор

В.М. Бабаєв

201 _ р.

ЗАПОВІДНА СПРАВА

ПРОГРАМА

**нормативної навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
галузі знань 0401 - Природничі науки
напряму 6.040106 - Екологія, охорона навколишнього природного середовища
та збалансоване природокористування**

(шифр дисципліни за ОПП ППЗ.16)

Стандарт чинний з дати затвердження

РОЗРОБЛЕНО: Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

КАФЕДРА: інженерної екології та екологічної безпеки міст

РОЗРОБНИК: старший викладач Вергелес Ю.І.

ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ (Стольберг Ф.В.)

" 24 " 08 2014 р., протокол № 1

затверджено випусковою кафедрою інженерної екології та екологічної безпеки міст

протокол від " 24 " 08 2014 року № 1

завідувач випускової кафедри (Стольберг Ф.В.)

Програма відповідає формі Програми навчальної дисципліни, що затверджена Наказом по ХНУМГ ім. О.М. Бекетова від 24 лютого 2014 р. № 46-01.

Методист НМБ

(підпис)

(Григоренко І.В.) " 9 " 09 2014 р.
(ПБ)

Одоговорено та рекомендовано до затвердження Науково-методичною радою факультету інженерної екології міст

Наказом Науково-методичної ради (Ткачов В.О.) " 9 " 09 2014 р.,
протокол № 1

(підпис)

(ПБ)

Цей стандарт не може бути тиражований або відтворений будь-яким способом без письмової згоди ХНУМГ ім. О.М. Бекетова

© ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2014 рік

© Ю.І. Вергелес, 2014 рік

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Заповідна справа” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напрямку 6.040106 - Екологія, охорона навколишнього природного середовища та збалансоване природокористування; навчальним планом передбачені фахові спрямування «Екологія та охорона навколишнього середовища», «Екологічна безпека»

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сфера природоохоронної діяльності щодо природних територій та об’єктів з особливим охоронним статусом, їх структура, класифікація, управління ними та організація заповідної справи в Україні в контексті збалансованого розвитку.

Міждисциплінарні зв’язки:

Вивчення цієї дисципліни безпосередньо спирається на такі дисципліни ОПП:	На результати вивчення цієї дисципліни безпосередньо спираються такі дисципліни:
<i>Вступ до фаху</i>	<i>Екологічне право та експертиза</i>
<i>Біологія</i>	<i>Організація управління в природоохоронній діяльності</i>
<i>Загальна екологія (та неоекологія)</i>	<i>Виробнича практика</i>
<i>Нормування антропогенного навантаження на навколишнє середовище</i>	<i>Комплексний державний екзаме́н бакалавра</i>
<i>Моніторинг довкілля</i>	
<i>Ландшафтна екологія</i>	
<i>Ландшафтно-екологічна навчальна практика</i>	

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів (ЗМ):

ЗМ 1. Науково-теоретичні засади заповідної справи

ЗМ 2. Організація заповідної справи в Україні

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни “Заповідна справа” є засвоєння майбутніми фахівцями-екологами необхідного мінімуму знань про теоретичні, еко-політичні та практичні основи, наукове, нормативно-правове та інституційне забезпечення заповідної справи та формування в них навиків із охорони та управління об’єктами і територіями природно-заповідного фонду та екомережі, їх створення та розширення.

1.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни “Заповідна справа” є:

- мотивувати необхідність заповідання та визначити місце заповідної справи в сучасній природоохоронній діяльності в контексті концепції сталого розвитку;
- ознайомити з історією заповідної справи в Україні і світі та еволюцією підходів до збереження природи;

- розкрити особливості функціонування об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ), їх значення для збереження біотичного різноманіття та підтримки екосистемних функцій;
- скласти уяву про сучасний стан, загальні принципи формування мережі об'єктів, територій та акваторій ПЗФ, їх класифікацію, а також про формування екомереж;
- ознайомити студентів з основними нормативно-правовими актами в галузі заповідної справи в світі та Україні;
- сформувати у студентів вміння застосовувати набуті знання для наукового обґрунтування створення об'єктів та територій ПЗФ та управління ними, а також про систему їх інституційної підтримки як галузі діяльності;
- закласти розуміння специфіки наукових досліджень, моніторингу, рекреаційної, освітньої та інформаційної діяльності об'єктів – установ ПЗФ.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- концептуальні засади та історичні етапи розвитку та сучасний стан заповідної справи;
- екосистемні функції заповідних територій та їх роль щодо збалансованого розвитку;
- чинне міжнародне і національне природоохоронне законодавство у сфері заповідної справи;
- принципи збереження, відновлення та розширення територій та об'єктів ПЗФ;
- класифікацію об'єктів та організацію управління системою ПЗФ;
- принципи формування національної, регіональних та локальних екомереж, загальні поняття про Всеєвропейську екомережу і відповідні нормативно-правові документи;
- підходи до організації охорони, наукових досліджень, ведення Літопису природи, рекреаційної, освітньої та інформаційної діяльності на базі об'єктів-установ ПЗФ;

вміти:

- використовувати знання заповідної справи та особливості формування екомережі для збереження біологічного та ландшафтного різноманіття;
- обґрунтовувати доцільність заповідання нових територій на основі даних про географічний, екосистемний та економічний стан території з використанням відповідних критеріїв створення заповідних об'єктів і територій;
- розробляти схему оптимізації ПЗФ окремого регіону згідно вимог законодавства, користуючись еколого-економічними показниками стану територій;

мати компетентності:

- розрізняти форми функціонування об'єктів ПЗФ;
- використовувати принципи збереження біологічного та ландшафтного різноманіття;
- використовувати принципи заповідання територій;
- розробляти проекти організації території об'єктів ПЗФ;
- проводити наукові дослідження в екосистемах заповідних територій, вести Літопис природи;
- організовувати еколого-освітню, просвітню, рекреаційну діяльність на базі об'єктів ПЗФ;
- здійснювати громадський контроль щодо дотримання режиму функціонування об'єктів ПЗФ.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 144 години / 4 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні засади заповідної справи

Концептуальні засади заповідної справи.

Історичні етапи розвитку ідей охорони живої природи і заповідної справи.

Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Природні території та об'єкти особливої охорони.

Правове забезпечення заповідної справи.

Класифікація, завдання, особливості природоохоронного режиму об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) України.

Землі ПЗФ.

Змістовий модуль 2. Організація заповідної справи в Україні

Управління в галузі організації, охорони та використання ПЗФ.

Державний контроль щодо дотримання встановленого режиму територій та об'єктів ПЗФ.

Створення та проектування організації територій об'єктів ПЗФ.

Екологічна мережа. Загальнодержавна програма формування екомережі та її реалізація.

Сучасний стан та перспективи розвитку ПЗФ України.

Внесок громадськості у розвиток мережі об'єктів ПЗФ України.

Індивідуальні завдання: розрахунково-графічна робота «Оцінка соціологічної цінності об'єктів ПЗФ»

3. Рекомендована література

1. Биология охраны природы / Под ред. М. Сулея, Б. Уилкокса; Пер с англ. С.А. Остроумова под ред. с предисл. А.В. Яблокова – М.: Мир, 1983. - 430 с.
2. Гродзинський М.Д. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник / М.Д. Гродзинський, М.П. Стеценко. – К.: Географіка, 2003. - 306 с.
3. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: навчальний посібник / С.Ю. Попович. – К.: Арістей, 2007. –480 с
4. Примак Р. Основы сохранения биоразнообразия / Ричард Б. Примак; Пер с англ. О.С. Якименко, О.А. Зиновьевой под общ. ред. А.В. Смурова и Л.П. Корзуна; Экоцентр МГУ им. М.В. Ломоносова. – М.: Издательство Научного и учебно-методического центра, 2002. – 256 с.
5. Солодкий В.Д. Заповідна справа: підручник / В.Д. Солодкий, Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Ю.Г. Масікевич та ін. - Чернівці: Зелена Буковина, 2005. - 288 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: письмовий та графічний контроль завдань у рамках вивчення матеріалу змістових модулів; підсумкові тестові завдання, контрольні роботи, захист індивідуальних завдань (РГР), питання до колоквиуму

АНОТАЦІЯ

Метою викладання навчальної дисципліни “*Заповідна справа*” є засвоєння майбутніми фахівцями-екологами необхідного мінімуму знань про теоретичні, еко-політичні та практичні основи, наукове, нормативно-правове та інституційне забезпечення заповідної справи та формування в них навиків із охорони та управління об’єктами і територіями природно-заповідного фонду та екомережі, їх створення та розширення. **Предметом** вивчення навчальної дисципліни є сфера природоохоронної діяльності щодо природних територій та об’єктів з особливим охоронним статусом, їх структура, класифікація, управління ними та організація заповідної справи в Україні в контексті збалансованого розвитку. Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**: 1. Науково-теоретичні засади заповідної справи; 2. Організація заповідної справи в Україні. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 144 години / 4 кредити ЄКТС.

ABSTRACT (SUMMARY)

Academic discipline “*Nature Reserves Management*” aims at acquiring the knowledge and understanding on the theoretic backgrounds, as well as on the scientific, practical, political, legal and institutional bases of the conservation of the biological and landscape diversity and nature reserves management. The subject includes biological and landscape conservation, classification, structure and management of the nature protected areas, their design and sustainable development. The discipline consists of two parts: 1. Theoretic backgrounds of the Nature Conservation and Reserves Management; 2. The Practice of Nature reserves Management in Ukraine. The discipline totals 4 ECTS credits (144 academic hours).

АННОТАЦИЯ

Цель изложения учебной дисциплины «*Заповедное дело*» усвоение будущими специалистами-экологами необходимого минимума знаний о теоретических, еко-политических и практических основах, научном, нормативно-правовом и институциональном обеспечении заповедного дела и формирования навыков по охране и управлению объектами и территориями природно-заповедного фонда и экологической сети, их созданию и расширению. **Предмет** изучения учебной дисциплины: сфера природоохранной деятельности относительно природных территорий и объектов с особым охранным статусом, их структура, классификация, управление ими и организация заповедного дела в Украине в контексте сбалансированного развития. Программа учебной дисциплины включает следующие содержательные модули: 1. Научно-теоретические основы заповедного дела; 2. Организация заповедного дела в Украине. На изучение учебной дисциплины отводится 144 ч. / 4 кредита ЕКТС.